

	Länsmuseer och Statens historiska museer
Ink.	1994 -11- 3 0
Dnr:	311-264-994

Byggnadsminnesförklaring av kvarteret Mjölaren 1,
Strängnäs domkyrkoförsamling, Strängnäs kommun,
Södermanlands län

Fråga om byggnadsminnesförklaring av kvarteret Mjölaren 1, Strängnäs har väckts av Strängnäs kommun den 20 oktober 1980. Fastigheten ägs av Strängnäs kommun.

BESLUT

Med stöd av 3 kap 1 § kulturminneslagen (KML) förklarar länsstyrelsen kvarteret Mjölaren 1, Strängnäs för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar med stöd av 3 kap 2 § KML följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas.
2. Byggnaden får inte förändras exteriört eller interiört.
3. Byggnaden skall underhållas med traditionella material och metoder samt i samråd med antikvarisk expertis.
4. Ingrepp i fast inredning får ej ske.
5. Det område kring byggnaden som på bilagda karta avgränsats med en röd linje får inte ytterligare bebyggas. Området skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen eller länsmuséet lämnar råd ifråga om underhållet av byggnaden.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

MOTIVERING

Strängnäs kvarn är monumentalt belägen på Kvarnberget och är vida synlig i stadsmiljön. Kvarnen med inredning är välbevarad och har stort kultur- och lokalhistoriskt intresse. På slutningen nedanför kvarnen utbreder sig rester av en ålderdomlig trästadsbebyggelse.

Byggnaden härrör från 1850-talets mitt och är en holländare av mellansvensk typ. Den är dessutom av större storlek än andra kvarnar av samma typ. Kvarnmaskineriet är bevarat och helt utfört i trä.

Under 1950-talet påbörjades en diskussion om inredande av en kaféörelse i kvarnen. Denna tanke har sedan dess hållits mer eller mindre aktuell, men har vid prövning befunnits vara oförenlig med kvarnens kulturhistoriska värde. Byggnaden är försedd med "Q" i detaljplan.

Genom en förändring i skråväsendet år 1629 upphörde möjligheterna för Strängnäsborna att själva mala sitt mjöl i handkvarnar. Strängnäs borgmästare ansökte därför hos kammarrätten om tillstånd att få uppföra en tullväderkvarn. Tillstånd för 1-2 kvarnar erhöles. En av dessa båda kvarnar uppfördes på Munkberget, nuvarande Kvarnberget. Årtalet för kvarnens tillkomst är obekant men 1641 är Olof Kvarnbyggare antecknad som ägare till kvarnen.

Redan vid 1600-talets mitt var kvarnen i dåligt skick och 1666 bygger mjölnaren Olof Nisson en ny kvarn på samma plats. Denna kvarn ersattes redan 1687 då borgmästare Berenius får tillstånd från Kungl M:jt att bygga en kvarn på platsen "med betydande kostnader och stor omsorg till stadens allmänna bästa". Av inkomsterna från kvarnen avsatte borgmästaren årligen 20 riksdaler kopparmynt till stadens husarna så länge borgmästaren eller hans ättlingar äger kvarnen. Därefter skulle summan utkrävas genom magistraten av de nya ägarna. Borgmästare Berenius kvarn var en fyrkantig vridbar kvarn, dvs en stubbkvarn. Under kommande period präglas kvarnens historia av ägoskiftet och tvister om ägorätt.

1855 inköptes kvarnen av rådmannen A V Halling och handlaren Nils Adolf Rydberg. Den var då i så dåligt skick att den revs och den nuvarande kvarnen uppfördes i stolpkonstruktion med vridbar hätta. 1917 övergick kvarnen i

stadens ägo och arrenderades ut. Elektrifiering av kvarnen genomfördes 1922, då en öppen elmotor på 30 hkr inköptes från ASEA.

Sedan kvarndriften upphört har diverse mindre reparationer genomförts. De mest genomgripande förändringarna ägde rum på 1950-talet då grundförstärkning genomfördes 1956 och en större upprustning 1957. I ett brev från 1963 avsånt till Institutionen för arkitektur vid Kungliga Tekniska Högskolan omnämns att maskineriet återförts till ursprungligt skick. Möjligen genomfördes dessa åtgärder i samband med den stora upprustningen 1957.

1964 anges samtliga vingar vara i så dåligt tillstånd att de bör bytas. Hur denna åtgärd genomförts har ej kunnat utrönas, men vingarna är idag i gott skick. De har dock kortats av säkerhetsskal. Exteriör upprustning har nyligen genomförts.

HANDLÄGGNING

Den 13 oktober 1993 har länsstyrelsen givit berörda möjlighet att lämna synpunkter på länsstyrelsens förslag till beslut. Riksantikvarieämbetet, Strängnäs kommun och Södermanlands museum har ställt sig positiva till en byggnadsminnesförklaring.

Erik Orviste
Erik Orviste

Gunnel Dahlblom
Gunnel Dahlblom

Bilaga
Karta
Hur man överklagar

Kopia till
Riksantikvarieämbetet, Byggnadsavdelningen,
Box 5405, 114 84 STOCKHOLM +
Strängnäs kommun, 645 80 STRÄNGNÄS
Museiföreningen Östra Södermanlands Järnväg, Box 53, 647
00 MARIEFRED
Strängnäs Museum, Gisela Tibblin, 645 80 STRÄNGNÄS
Södermanlands museum, Box 11, 611 22 NYKÖPING
Landsbygdsenheten, Bo G Svensson
Strukturenheten, 2 ex

Efter laga kraft kopia till
Lantmäteriet, Fastighetsregistret, 611 86 NYKÖPING

1280-88 gd6

Postadress
611 86 NYKÖPING

Besöksadress
Stora Torget 7 NYKÖPING

Telefon
0155 - 26 40 00 växel

Telefax
0155 -28 17 15

